

Теплицький Броніслав Броніславович,
директор Державного науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС
України – керівник Експертної служби МВС
України

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНО-ТЕХНІЧНОЇ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Згідно змісту статті 1 Закону України «Про судову експертизу» під судовою експертизою визначено дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1]. Крім того, як повністю справедливо зазначається у наукових джерелах, саме судова експертиза є найбільш значимою та кваліфікованою формою використання спеціальних знань при провадженні доказування обставин злочину [2, с. 481].

Безпосередньо, у контексті проблемних питань призначення у кримінальних провадженнях комп'ютерно-технічної експертизи, варто констатувати, що навіть висококваліфікований фаховий юрист – слідчий (слідчий суддя) із об'єктивних причин, зумовлених відсутністю таких спеціальних знань у сфері високих інформаційних технологій, не спроможний на належному рівні провадити виявлення та розкриття злочинів відповідної категорії без участі фахівця (спеціаліста або експерта), який є професіоналом та носієм вузькоспеціальних знань та навичок саме у цій галузі суспільних відносин. Ми маємо зазначити, що саме комп'ютерно-технічна експертиза є самостійним видом судових експертиз, що належить до класу інженерно-технічних експертиз і проводиться з метою: визначення статусу об'єкта як комп'ютерного засобу, виявлення й вивчення його слідової картини в розслідуваному злочині, а також одержання доступу до інформації на носіях з наступним всебічним її дослідженням [3, с. 161].

Кримінальним процесуальним кодексом України передбачено механізм залучення фахівців до участі в слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) діях. Нажаль, як судові експерти, ми можемо констатувати, що станом на теперішній час мають місце випадки, коли слідчі не залучають до участі в слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) діях фахівців і, як наслідок, недостатньо кваліфіковано проводяться слідчі (розшукові), а також

негласні слідчі (розшукові) дії за злочинами даної категорії. Це спричиняє руйнування, незворотну втрату, об'єктивну неконтрольовану зміну необхідної для успішного викриття злочинців інформації, а отже втрати процесуальної можливості отримання встановлених кримінально-процесуальним законом джерел доказів. Це також зумовлює неможливість провадження подальшого повного, всебічного та об'єктивного розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень зазначеної категорії, тим самим перешкоджає виконанню визначених законом завдань кримінального процесу.

У цьому контексті необхідно наголосити, по-перше, що питання поставлені на вирішення комп'ютерно-технічної експертизи мають бути вказані, у обов'язковому порядку в логічній послідовності. Безпосередньо, першими мають ставитися перед судовим експертом питання, що об'єктивно та логічно обумовлюють можливість надання конкретних відповідей на наступні питання.

Важливо, що перелік визначених в ухвалі слідчого судді питань експерту має бути встановлений з врахуванням наявних об'єктивних технічних та методологічних можливостей такого виду судової експертизи та максимально повний. Це необхідна передумова для складання обґрунтованого та вичерпного висновку експерта. Однак, при цьому, шкідливим для успішної роботи судового експерта є механічне відтворення у відповідному процесуальному рішенні (ухвалі слідчого судді) загального переліку питань, які теоретично можуть бути поставлені на вирішення експерта за даною експертною спеціальністю.

При цьому, неприпустимим для вирішення завдань слідчої та судової діяльності є постановка експерту питань, що об'єктивно, з урахуванням сучасного розвитку високих інформаційних технологій не можуть отримати однозначної та точної відповіді.

На підставі викладеного спробуємо визначити базові вимоги до питань, що можуть бути поставлені перед судовим експертом при проведенні комп'ютерно-технічної експертизи:

1. За загальними правилами юридичної техніки нормотворчості при формулюванні завдань варто застосовувати встановлений нормативно понятійний апарат, що виключає жаргонну термінологію, характерну для маргінального елементу. Виключно за відсутності термінології, можливо використання термінів, що застосовують безпосередньо самі розробники інформаційних засобів, пристроїв чи програмних продуктів у власній супровідній до них технічній документації.

2. Усі поставлені питання повинні виключати їх «навідність», але при цьому мають бути максимально чіткими, однозначними та зумовлювати можливість надання на них судовим експертом однозначної відповіді.

3. Поставлені перед експертом питання не можуть безпосередньо стосуватися етапів проведення дослідження ним інформації та методики дослідження, що є виключною прерогативою самого судового експерта.

4. Неприпустимо ставити питання довідкового та правового характеру, оскільки вони виходять за межі кваліфікації судового експерта такої експертної спеціальності та можуть належати до виключної компетенції конкретного правозастосовного органу судової чи правоохоронної систем.

Застосування вище викладених положень у ході проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій забезпечить належний рівень судово-експертної діяльності у кримінальних провадженнях за злочинами у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.

2. Коваленко Є. Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 632 с.

3. Колдин В. Я. Вещественные доказательства. Информационные технологии процессуального доказывания / под общ. ред. В. Я. Колдина. М. : НОРМА, 2002. 768 с.